

מיהו אויב? ריגול בעידן הדיגיטלי

מאת

נועם קוזלוב*

מפרוץ מלחמת השבעה באוקטובר, ובעיקר בעקבות הלחימה המתמשכת מול איראן, חל גידול בניסיונות גורמים עוינים לגייס סוכנים ישראלים למטרות ריגול.¹ עשרות כתבי אישום בגין עבירות ריגול, מסירת ידיעה לאויב וסיוע לאויב בשעת מלחמה, מבטאים תופעה של אזרחים ישראלים "נורמטיביים" המגויסים לשירות בידי זרועות האויב.² גיוסם של סוכנים ישראלים אינו תופעה חדשה, ושירותי הסיכול הישראלים מתמודדים איתה מקום המדינה.³ לצד זאת, העידן הדיגיטלי יוצר אתגרים חדשים ביחס להתחקות אחר ריגול והעמדתם לדין של מרגלים.

רשימה זו תדון בפרשיית הריגול הראשונה שנידונה בבית המשפט העליון לאחר פרוץ המלחמה, ותתייחס לקשיים במארג התחקותי הנוכחי בעבירות ריגול המבוצעות דרך רשתות חברתיות. בפרט, תיבחן יכולתם של ארגונים עוינים להסתתר מאחורי מעטה אנונימי במרשתת, תופעה המעלה קשיים להוכיח כי הסוכנים הישראלים אכן עמדו בקשר עם גורמים הפועלים בשירות האויב. יוצג כי רשויות אכיפת החוק מנסות לגשר על קושי זה באמצעות שימוש בעדות "מומחה מודיעין". ייטען כי שימוש בעדות מומחה מודיעיני מעלה קשיים משמעותיים, וקיימות דרכים חלופיות למצות את הדין עם מרגלים. לבסוף, ייטען גם כי ראוי להידרש לקושי הקיים באמצעות שינוי חקיקה, אשר יתאים את עבירות הריגול לעידן המרשתת והרשתות החברתיות.

מבוא

עניין **פלונית**,⁴ אשר הוכרע במרץ 2025, הוא בין ההליכים הראשונים העוסקים בריגול דרך המרשתת שהובאו לפתחו של בית המשפט העליון מפרוץ המלחמה. במרכז המקרה פרופיל אינטרנטי בשם ראמבוד (Rambod), שיצר קשר דרך רשתות חברתיות עם נשים ישראליות שעלו מאיראן. ראמבוד הזדהה כרוק מוסלמי המתעניין בדת היהודית, ולאורך הקשר ביקש מהנשים מידע לגבי ענייני פנים בישראל, ובכלל זה תיעודים של מבנים ציבוריים וצבאיים. בשלב מסוים, שירותי הביטחון התחקו אחר הפרופיל ועצרו חלק מהנשים שאיתן עמד בקשר. הנאשמת שעניינה נידון בבית המשפט העליון הואשמה

* תלמיד תואר שני במשפטים ועמית מחקר באוניברסיטת הרווארד. בוגר תכנית מכפ"ל באוניברסיטה העברית. להערות והארות: noam.kozlov@mail.huji.ac.il.

¹ "הניסיונות האיראנים הפכו מתוחכמים יותר, ממוקדים יותר וממש תפורים ומותאמים לתחומי העניין של היעד" **מערך הסייבר הלאומי** (24.11.2024) https://www.gov.il/he/pages/24_11_2024.

² ניר דבורי "השב"כ בהודעה מיוחדת לתושבי בת ים: 'האיראנים הגיעו - וזו לא בדיחה'" **N12** (2.12.2025) <https://perma.cc/G4V3-GUNY>.

³ ישראל שמאי "מעסק הביש לנאצי שהפך לקצין בצה"ל: פרשיות הריגול הסוערות בישראל" **מקור ראשון** (31.10.2024) <https://perma.cc/RJ9T-4U3X>.

⁴ ע"פ 3766/24 **מדינת ישראל נ' פלונית** (נבו) (26.3.2025) (להלן: עניין **פלונית**).

במסירת ידיעה לאויב ומגע עם סוכן חוץ, כשהמדינה סבורה שראמבוד פעל מטעם מנגנוני המודיעין האיראניים.

הסוגיה העיקרית במשפט עסקה בזהות ראמבוד, ובשאלה אם אכן פעל מטעם "האויב". הגדרת המונח אויב בחוק ובפסיקה רחבה יחסית, ובכללה כל גורם המקיים פעולות איבה צבאיות, "בין שהוכרזה מלחמה ובין שלא הוכרזה"⁵. בהקשר זה, היותה של איראן מדינת אויב נידונה כבר בפרשת **מנבר** משנות התשעים,⁶ ולמעשה לא הייתה מחלוקת על כך. אלא, שהצדדים נחלקו בשאלה אם ראמבוד אכן פעל בשירות איראן. מאחר שמדובר בפרופיל אינטרנטי, רשויות אכיפת החוק לא יכלו להוכיח באופן ישיר מי עומד מאחוריו, אם אכן קיים אדם בשם "ראמבוד", ואם אדם זה פעל מטעם המודיעין האיראני. התביעה הסתמכה אפוא בעיקר על ראיות נסיבתיות, ובכלל זה טיב הדרישות שהפנה ראמבוד ופנייתו לדוברות פרסית שעלו מאיראן.⁷ כמו כן, המדינה הגישה דו"ח מודיעין מטעם איש שב"כ, המכונה "קלר", אשר הזדהה כמומחה לתחום. קלר הכין חוות דעת, ובה טען כי מניסיונו עולה שהתנהלות ראמבוד תואמת את אופן פעילותם של ארגוני הביון האיראניים, ושקיימת "סבירות גבוהה" שראמבוד פעל בשירות המודיעין האיראני.⁸

בית המשפט העליון (השופט אלרון, בהסכמת השופטים שטיין ורונו) קיבל את עמדת התביעה וקבע כי הוכח מעבר לספק סביר שראמבוד פעל מטעם המודיעין האיראני, תוך שנשללו תרחישי חפות חלופיים, ובכלל זה האפשרות כי ראמבוד פעל עבור גוף מודיעין שאינו שייך למדינת אויב.⁹ חלק ניכר מפסק הדין הוקדש לחוות דעתו של קלר, שנקבע כי יש לייחס לה "משקל משמעותי".¹⁰ בית המשפט התייחס לקשיים הייחודיים שבחוות דעת מודיעינית: הנאשם ובית המשפט אינם חשופים לחומר שעל בסיסו מוגשת חוות הדעת, שכן חומר זה נוגע לשיטות והאמצעים של ארגוני ביון עוינים בהם נעשה שימוש במקרים אחרים. חרף זאת, נקבע כי השימוש בחוות דעת מודיעיניות הוא הכרחי בתיקים מסוג זה,¹¹ ובידי ההגנה מספר דרכים לבחון את אמינות ומהימנות עדות המומחה, ובכלל זה באמצעות חקירה נגדית. לבסוף, הוחלט כאמור להרשיע את פלונית בעבירות שיוחסו לה, תוך שבית המשפט העליון הפך את הכרעת המחוזי, אשר סבר כי לא ניתן לקבוע שראמבוד פעל מטעם איראן.¹²

הפעלת סוכנים בעידן הדיגיטלי

עניין **פלונית** מהווה דוגמה לאתגר הניצב לפני רשויות אכיפת החוק בהתחקות אחר מרגלים המופעלים באמצעות המרשתת. רבים מהחוקים העוסקים בריגול בחוק העונשין כוללים יסוד הדורש את הוכחת זהות הגורם המפעיל, במובן זה שנדרש להוכיח כי הגורם שעבורו פעל הנאשם הוא "אויב" כהגדרתו

⁵ ס' 91 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק).
⁶ ע"פ 6411-98 **מנבר נ' מדינת ישראל**, פ"ד נה(2) 150 (2000).

⁷ עניין **פלונית**, לעיל ה"ש 4, בפס" 2.

⁸ שם, בפס" 20.

⁹ שם, בפס" 40.

¹⁰ שם, בפס" 26.

¹¹ ראו בהקשר זה את עמדת המדינה בבית המשפט העליון, לפיה בלי חוות הדעת לא ניתן יהיה למצות את הדין עם סוכנים במקרים אלה. שם, בפס" 19 ("הותרת זיכוי המשיבה על כנו, משמעותו הצבת רף הוכחה בלתי אפשרי, אשר עלול להעמיד את מדינת ישראל בפני מצב שבו לא תהיה באפשרותה יכולת לסכל מעשים דומים בעתיד [...] ובכך עלולה להיגרם פגיעה קשה ביותר בביטחון המדינה").

¹² ת"פ (מחוזי י-ם) 5319-01-22 **מדינת ישראל נ' פלונית** (נבו 7.9.2023) (להלן: עניין **פלונית במחוזי**).

בחוק. הגדרה זו היוותה אתגר לרשויות אכיפת החוק מאז ומעולם; אף בטרם העידן הדיגיטלי, מפעילי סוכנים פעלו בצללים, והיה קושי להתחקות אחר זהות הגורם המפעיל. אלא, שקשיים אלה מטבעם מתגברים בעת המודרנית, שבה ארגוני ביון נעזרים במעטה אנונימיות ברשתות החברתיות כדי לטשטש את עקבותיהם. במקרים אלה, אף כאשר גורמי אכיפת החוק מצליחים להתחקות אחר ניסיון הפעלת סוכן, הוכחת זהותו של הגורם המפעיל היא לעיתים בלתי אפשרית,¹³ ונסמכת על ראיות עקיפות כדוגמת חוות דעת מודיעינית, שבעצמה אינה מבוססת על ראיות ישירות אלא על התרשמותו של חוקר המודיעין מדפוס התנהגות הפרופיל האנונימי.¹⁴

קושי נוסף נוגע להתגבשותן של "מדינות מורכבות", מדינות עוינות במידת מה הפועלות לאיסוף מודיעין והשפעה בישראל, הגם שאינן נמצאות במצב מלחמה עם המדינה. בין מדינות אלה ניתן למנות את קטאר, טורקיה, סין ועוד.¹⁵ ישראל מקיימת קשרים מסוימים עם מדינות אלה, ובכלל אלה קשרי סחר ואף שיתוף פעולה מודיעיני. לצד זאת, למדינות אלה ישנם לעיתים אינטרסים עוינים לישראל, והן נוטות לבצע פעולות ביון במדינה.

המארג התחקיתי הקיים בישראל ביחס לעבירות ריגול, שעיקרו בסימן ד' לפרק ז' בחוק, נותן מענה חלקי בלבד לקשיים אלה, בכך שהוא מעניש ככלל שני סוגים של התנהגויות: הסוג הראשון של העבירות מפליל **פעולות ביון** של חשיפת מידע סודי,¹⁶ או חשיפת מידע מתוך כוונה מיוחדת של פגיעה בביטחון המדינה,¹⁷ גם אם המידע לא הועבר לידי גורם עוין בהכרח. כך למשל, אם חייל צה"ל מוסר ידיעה סודית לגורם ברשת החברתית, ניתן להעמידו לדין בלא תלות בזהות הגורם המקבל.¹⁸ הסוג השני מפליל **קיום קשר עם גורמים עוינים**, בלא תלות בכך שיועבר לגורמים אלה מידע סודי. לדוגמה, סעיף 111 לחוק מפליל מסירת ידיעה לאויב, בין אם הידיעה סודית ובין אם לאו, וגם אם מסירת הידיעה לא פגעה כשלעצמה בביטחון המדינה.¹⁹ באורח דומה, עבירת המגע עם סוכן חוץ מפלילה קיום קשר ביועין עם סוכן, בלא תלות בביצוע פעולה אקטיבית של העברת מידע וכיוצא בזה.²⁰ יצוין כי עבירה זו כוללת פתח מילוט, ולפיו העבירה לא תחול על נאשם אשר לא פגע ולא התכוון לפגוע בביטחון המדינה;²¹ כך, גם כאשר הנאשם קיים קשר עם סוכן חוץ, הסעיף יוצר הגנה מיוחדת למקרים שבהם ביכולת הנאשם להוכיח כי לא בוצעה פגיעה בפועל בביטחון המדינה וגם שלא הייתה לו כוונה לכך. פתח מילוט זה שימש לזיכוי רוב הנאשמים האחרים שהועמדו לדין יחד עם פלונית בפרשת ראמבוד.²²

שני סוגי עבירות אלה אינם נותנים מענה למעשים ההופכים שכיחים בעידן הביון המודרני: קיום קשר עם גורם בעל זהות בדויה במרחב הדיגיטלי, והעברת מידע אשר כשלעצמו אינו בהכרח סודי. עניין **פלונית** מהווה דוגמה לסוג מעשים זה, כאשר הסוכן מופעל לבצע משימות תיעוד "טריוויאליות"

¹³ כעולה מעמדת המדינה בעניין **פלונית**, לעיל ה"ש 4, בפס' 19.

¹⁴ ראו עניין **פלונית במחוזי**, להלן ה"ש 36.

¹⁵ ניר בן משה "מבצעי ריגול סיני בארצות הברית: ומה בישראל?" INSS (20.2.2022) <https://perma.cc/P4MX-LMH2>.

¹⁶ ס' 113 א ו-117 ו-120 לחוק.

¹⁷ שם, בס' 112-113.

¹⁸ שם, בס' 113 א.

¹⁹ שם, בס' 111.

²⁰ שם, בס' 114.

²¹ שם, בס' 114 (ד).

²² ת"פ (מחוזי י-ם) 20614-12-21 **מדינת ישראל נ' פלונית** (7.9.2023).

לכאורה, כדוגמת צילום רחובות ובתים בשטח הציבורי. אמנם בעניין **פלונית** נקבע כי ראמבוד אכן אויב, אולם לשם כך נדרש בית המשפט להסתמך על דו"ח מודיעין, כלי ראייתי חריג ביותר במשפט הפלילי, כפי שיורחב בהמשך.

לכאורה, ניתן לסבור כי המארג התחיקתי הנוכחי הוא ראוי, שכן במקרים שבהם הקשר התקיים עם גורם שזהותו אינה ידועה, וכן לא הוכח שהועבר לו מידע סודי או כי הנאשם התכוון לפגוע בביטחון המדינה, גם לא ראוי להעמיד לדין פלילי. אולם, גם כאשר המידע המועבר אינו סודי, המידע עשוי להביא תועלת עבור גורמים עוינים. כשגורמי ביון עוינים שמים את ידיהם על מידע שלא קיים במרשתת, כדוגמת צילומים פרטיים של מרחבים ציבוריים, הדבר מאפשר להם להראות כי אזרחים ישראלים פועלים בשירותם, וכי קיימת חדירות למדינת ישראל.²³ כך למשל, השגת תמונה בכניסה למשרד ממשלתי תאפשר לגורמים עוינים לאיים על עובדי משרד זה, ולעמדת גורמי הביטחון אף "להצליח לבצע פיגוע באישים בישראל".²⁴ יתרה מזאת, דרישות מסוג זה מהוות לעיתים אמצעי דרדור שבהמשך יהפכו לפעולות חמורות יותר.²⁵

המארג התחיקתי הנוכחי גורם למעשה לכך שגורמי הביטחון נדרשים להמתין עד שפעולות האזרח מהוות פגיעה בפועל בביטחון המדינה, בטרם התערבותם.²⁶ מלבד המשאבים הנדרשים לניתור ופיקוח מתמשך, קיים גם אינטרס ציבורי בהפסקת ההפעלה מוקדם ככל האפשר. אמנם, ביכולת שירותי הביטחון להפסיק את הפעולה מבלי להעמיד לדין את אזרחי ישראל המעורבים בהפעלה, ואולם התנהלות זו חותרת תחת שיקולי ענישה, ובפרט הרתעה מפני שיתוף פעולה עם גורמים עוינים, אשר מקבלת משנה תוקף כשמדובר במעשים המסכנים את ביטחון המדינה. דברים אלה מתעצמים ביתר שאת שעה שההפעלה מבוצעת לעיתים קרובות בעבור בצע כסף ולא דווקא בשל עוינות אידיאולוגית,²⁷ באופן המגביר את השפעת תמריצים, ובכלל זה ענישה על התנהלות הנאשם. אף מבחינת שיקולי גמול, הימנעות מהטלת אחריות פלילית בעקבות התערבות מוקדמת של שירותי אכיפת החוק מעוררת את סוגיית המזל המוסרי, שכן הפסקת האירוע הפלילי לא נעשתה בעקבות החלטת המבצע אלא כתוצאה מהתערבות חיצונית שאינה בשליטתו.²⁸

בנוסף, קיים קושי נורמטיבי בהצבת מרכז הכובד בהתחקות אחר זהותו האמיתית של הגורם המפעיל. כך בעניין **פלונית**, מאמץ רב הושקע בהוכחה כי ראמבוד הוא-הוא פעיל מטעם המודיעין האיראני, ולא "רק" פעיל בגוף מודיעין עוין שאינו אויב.²⁹ נראה שלעיתים קרובות הפסול המוסרי בהתנהגות נאשמים אינו מבוסס על השאלה אם הגורם שהיו עמו בקשר הוא מבחינה עובדתית-אובייקטיבית "אויב" כהגדרתו בחוק, אלא, מכך שניהלו קשר עם גורם שמבחינה סובייקטיבית סברו

²³ לעניין החשש מהרחבת יתר של האחריות הפלילית, ראו להלן ה"ש 45 והכתוב בהקשרה.

²⁴ אמיר בוחבוס "שיטת הדרדור": דפוסי הפעולה של איראן - והיקף גיוס המרגלים הישראלים " **וואלה** (6.10.2025).

²⁵ שם.

²⁶ בעיה מוכרת בהקשר הרחב של דיני הניסיון.

²⁷ רוב פרשיות הריגול מהעת האחרונה בוצעו בשל בצע כסף. ראו למשל אור הלר "עבור בצע כסף": בן 23 מטבריה מואשם בריגול עבור איראן" **רשת 13** (2.11.2025) <https://perma.cc/JX&Z-NQMS>. הדבר מתקשר לתופעה כללית יותר, כאשר המניע העיקרי לריגול הוא ככלל צורך כלכלי. ראו Stan A. Taylor & Daniel Snow, *Cold War Spies: Why They Spied and How They Got Caught*, 12 INTEL. & NAT'L. SEC. 101 (1997).

²⁸ להרחבה ראו נועם קוזלוב "ניסיון לרצח בראי הרפורמה בעבירות ההמתה" **משפטים** נה 1, 22 (2026).

²⁹ עניין **פלונית**, בפסי' 21.

כי עשוי להיות עוין לישראל, וחרף מודעות זו ביצעו עברו פעולות ביון. אולם, כמתואר לעיל, עבירות המפלילות **פעולות ביון** בלא תלות בקשר עם האויב תחומות ככלל למקרים שבהם הועבר מידע סודי, או הייתה כוונה לפגוע בביטחון המדינה. הגם שפגיעה בביטחון המדינה היא הגדרה רחבה יחסית, די כי הנאשם יעורר ספק סביר ביחס לכוונותיו כדי להימנע מהרשעה בעבירה. כאשר מדובר בפעולות "טריוויאליות" לכאורה, בתי המשפט מקבלים לעיתים טענה זו.³⁰

הקשיים בעדות מומחה מודיעין

בית המשפט העליון בעניין **פלונית**, פתר למעשה קושי מן הדין המהותי, הגדרת עבירות הריגול בחוק העונשין, באמצעות התאמת הרף הראייתי להוכחת זהות האויב, תוך הסתמכות על חוות דעת מודיעינית.³¹ בשונה מעדות מומחה בהקשרים אחרים, חוות הדעת של קלר התבססה בעצמה על ראיות נסיבתיות ועל התרשמותו מהן:

"היבט ייחודי נוסף בחוות דעתו של קלר [...] שאין בידיו זיהוי ישיר של ראמבוד ושל הגורם המפעיל אותו; אלא שמומחיותו מאפשרת לו לקבוע כי התנהלותו של ראמבוד מתיישבת עם דפוסי פעולה מוכרים של גורמי מודיעין איראניים".³²

במובן זה, חוות דעתו של קלר היא חריגה אף ביחס לעדויות מומחי מודיעין. הפסיקה הכירה באפשרות להסתמך על עדויות אנשי מודיעין, כאשר המידע בידיהם מבוסס על ראיות ישירות, אך בחלקן חסויות. כך למשל, איש שב"כ שלו ניסיון בעבודה מול ארגון טרור מסוים ומידע ישיר לגבי מבנה הארגון וחלוקת התפקידים בו, ניתן להשתמש בעדותו כדי להוכיח קשר בין הנאשם לארגון הטרור.³³ באורח דומה, איש מודיעין אשר לו ניסיון ומידע ישיר על פעילות ארגון מסוים, יכול להעיד כי הארגון פועל כארגון טרור.³⁴ אלא, שבמקרים אלה המידע מבוסס בין היתר על ראיות ישירות שבידי שירותי הביטחון, ובכלל זה מקורות אנושיים וטכנולוגיים אשר לא ניתן לחשוף את זהותם.³⁵

עדותו של קלר שונה בכך שהיא לא מבוססת על ידיעתו האישית לגבי זהות ראמבוד. כך, השב"כ לא טען בבית המשפט כי קיים מידע ישיר לפיו ראמבוד פועל מטעם המודיעין האיראני. חלף זאת, עדות קלר התבססה על הערכתו, בהתבסס על הראיות הנסיבתיות שבתיק, שדפוס ההתנהגות של ראמבוד דומה לדפוס ההתנהגות של גורמי מודיעין איראניים.³⁶ סוג ראיות זה הוא, מטבעו, חלש מאשר במקרים

³⁰ לעיל ה"ש 22, שם נידון עניין של שאר הנאשמות בפרשת ראמבוד.

³¹ בית המשפט העליון התייחס לייחודיות דו"ח מודיעיני בהשוואה לחוות דעת מומחה. עניין **פלונית**, לעיל ה"ש 4, בפס' 38.

³² שם.
³³ ע"פ 621/88 **פילר נ' מדינת ישראל**, פ"ד מז(3) 112 (1993); בש"פ 11493/03 **מחאג'נה נ' מדינת ישראל**, פ"ד נט(4) 193, 195 (2004).

³⁴ ע"פ 3793/18 **פלונית נ' מדינת ישראל**, פס' 11 (נבו 3.5.2020).

³⁵ ראו למשל ע"פ 4557/10 **אסעד נ' מדינת ישראל**, פס' 6 (נבו 24.1.2012); ע"פ 4143/17 **עאבד נ' מדינת ישראל**, פס' 35 (נבו 13.8.2018).

³⁶ ראו לעניין זה את עמדת בית המשפט המחוזי, אשר בחר שלא להסתמך על עדות קלר. עניין **פלונית במחוזי**, לעיל ה"ש 12, בפס' 133 ("יש להבחין בין עדות שכזו הניתנת על מסד עובדתי ישיר לבין כזו הניתנת על מסד של עובדות נסיבתיות. כך, אין דומה חוות דעת של מומחה הבורח חומר ספציפי המצוי תחת ידו והוא מחווה דעתו אודותיו לבין מומחה המתבקש לחוות דעתו אודות חומר מסוים על יסוד ממצאים שאינם ישירים ומבלי שהחומר תחת ידו").

שבהם קיימת ראייה ישירה הקושרת את הגורם לפעילות האויב. יצוין כי הגם שנעשה לעיתים שימוש בראיות אלה במשפט המנהלי,³⁷ השימוש בהן במשפט פלילי הוא חריג ביותר.³⁸

שינוי המוקד בעבירות ריגול

הפתרון הראוי לסוגיה צריך להתבסס אפוא על הדין המהותי, באמצעות התמקדות בהתנהגות הנאשם, להבדיל מבחינה אובייקטיבית של זהות הגורם המפעיל.³⁹ ככל שנאשם העביר ידיעות למי שהוא סבר כגורם הפועל עבור האויב, הרי שלעיתים קרובות ניתן יהיה להרשיעו בניסיון לבצע עבירה של מסירת ידיעה לאויב,⁴⁰ או עבירה מסוג דומה, אף מבלי להוכיח כי ברמה העובדתית הידיעה אכן הועברה לאויב. ואכן, אפשרות זו צוינה בעניין **פלונית** כחלופה אפשרית.⁴¹ אפשרות זו עשויה להוות פתרון לחלק ניכר מהמקרים, ובפרט בהיעדר שינוי תחיקתי כמפורט להלן. עם זאת, אף השימוש בעבירת הניסיון תלוי במקרים רבים בהוכחה כי הנאשם סבר שעמד בקשר עם האויב דווקא, ולא עם גורם עוין שאינו מוגדר כאויב. בעניין **פלונית** לא היה בכך קושי, מאחר שהנאשמת הודתה כי סברה שהיא עומדת בקשר עם גורמי מודיעין איראניים דווקא,⁴² אולם רכיב זה עשוי לעורר קשיים במקרים אחרים. לחלופין, לעיתים ניתן לייחס לנאשמים עבירות הכוללות כוונה מיוחדת של פגיעה בביטחון המדינה, כפי שנעשה בפרשת **הבילד**.⁴³ אף בעבירות אלה לא נדרשת הוכחה כי ידיעות הועברו לידי אויב. אולם, נראה כי אפשרות זו שמורה לחמורים שבמקרי הריגול, בין היתר בהתחשב בקושי להוכיח כוונה סובייקטיבית לפגיעה בביטחון המדינה, או אף להסתמך על הלכת הצפיות הדורשת להוכיח כי הנאשם היה מודע, ברמה של קרוב לוודאי, כי פעולותיו יפגעו בביטחון המדינה.

פתרון נוסף לסוגיה מצוי בחקיקה, באופן שיתאים את פרק הריגול בחוק העונשין למהפכה הדיגיטלית. כיום, הפרק העוסק בעבירות ריגול בחוק העונשין מבוסס בעיקרו על חקיקה משנות החמישים.⁴⁴ גם כאן, רצוי כי שינוי תחיקתי יתמקד בהתנהגות של נאשמים, להבדיל מזהות המדינה המפעילה. כך למשל, ניתן להרחיב את הגדרת המונח "אויב" גם למקרים שבהם הנאשם **חושד** כי הגורם המפעיל אותו פועל עבור האויב, בלא תלות בשאלה אם מבחינה אובייקטיבית המפעיל הוא אכן אויב. כמענה לחשש אפשרי מפני הרשעת-יתר של אזרחים תמימים, יצוין כי חוק העונשין יוצר הגנת תום לב ייעודית לעבירות ביטחון המדינה.⁴⁵ זאת ועוד, בהתחשב בשינויים הגאופוליטיים שצוינו לעיל, ועלייתן

³⁷ ראו לדוגמה בג"ץ 8007/23 **מפלגת חד"ש נ' מפכ"ל המשטרה**, פסי' 12 (נבו 8.11.2023); בג"ץ 7753/23 **האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לביטחון לאומי**, פסי' 19 (נבו 23.11.2023).

³⁸ כך למשל, בית המשפט נמנע מלהכריע בדבר האפשרות להסתמך על חוות דעת מסוג זה בהקשרם של ארגוני פשיעה. ראו ע"פ 11068/08 **מדינת ישראל נ' סנקר**, פסי' 26 (נבו 12.7.2010).

³⁹ כאמור, חלק ניכר מעבירות הריגול כיום כוללות כתנאי קיום קשר עם האויב או פעולה בכוונה לפגוע בביטחון המדינה. למשל, ס' 111 לחוק, העוסק במסירת ידיעה לאויב: "מי שביועין מסר ידיעה לאויב או בשבילו". בנוסף, עבירת הריגול בס' 112 לחוק כוללת כרכיב הכרחי כוונה לפגוע בביטחון המדינה: "מי שמסר ידיעה והתכוון לפגוע בביטחון המדינה". כמותאר לעיל, קבוצה נוספת של עבירות עוסקות במסירת ידיעות סודיות בפרט (למשל, ס' 113 לחוק: "מי שמסר ידיעה סודית כשאינו מוסמך לכך"). להרחבה על ההבחנה בין פעולות ביון לבין פעולות של עמידה בקשר ראו לעיל ה"פ 16 והטקסט הנלווה לה.

⁴⁰ שילוב ס' 25 וס' 111 לחוק.

⁴¹ עניין **פלונית**, לעיל ה"פ 4, בפס' 48.

⁴² שם, בפס' 8.

⁴³ ברהנו טגניה "דרמה באישום נגד פלדשטיין: יעמוד לדין בגין פגיעה בביטחון המדינה" **N12** (21.11.2024) <https://perma.cc/Z9FM-XM3W>. יצוין כי בפרשת הבילד, בנוסף לכוונה לכאורה לפגוע בביטחון המדינה, המסמך שהודלף גם היה סודי.

⁴⁴ חוק לתיקון דיני העונשין (ביטחון המדינה), התשי"ז-1957, ס"ח 235.

⁴⁵ ס' 94 לחוק.

של מדינות מורכבות, ניתן לשנות את הגדרת המונח "מדינת אויב" ל"מדינה עוינת", כך שעבירות הריגול יכללו גם מסירת מידע לגורמים העוינים את מדינת ישראל, גם אם אינם מוגדרים כאויביה. עבירת המגע עם סוכן חוץ מהווה את החלופה הקרובה ביותר להגדרה הוליסטית מסוג זה; לצד זאת, פתח המילוט בעבירה זו שנסקר לעיל, מהווה קושי להרשעה במקרים של הפעלת סוכנים דרך הרשת.

סיכום

התפתחות העולם הדיגיטלי והשימוש של ארגוני ביון ברשתות החברתיות יוצר אתגרים חדשים למנגנונים המסכלים בישראל. לצד הקשיים באיתור והתחקות אחר סוכנים במרשתת, קיימים גם קשיים משפטיים בהוכחת זהות הגורם המפעיל ומיצוי הדין עם סוכנים. מארג זה, שעוצב בשנות החמישים, אינו מותאם להתמודדות עם ריגול בעולם המודרני. היעדר התאמה זה הביא להתפתחות פסיקתית המכירה בסוגי ראיות מעוררי קשיים. לצד ההבנה לטעמים לבחירת בית המשפט להכיר בכלים אלה, נטען כי קיימות דרכים חלופיות להטיל אחריות פלילית על מרגלים בעולם הדיגיטלי.